**7.**

**Националният археологически институт с музей при БАН в периода 2027 – 2031 г.**
**Програма за управление и развитие,**

предложена от доц. д-р Калин Любенов Димитров, по процедура за избор на директор на НАИМ – БАН, съгласно обява от 09.09.2026 г.

---

Националният археологически институт с музей при БАН има централна роля в изследването на археологическо наследство на страната ни. Тази позиция е призната от обществото и държавата и може да се види през различни ракурси: законодателно, с отговорностите, които НАИМ има в системата на опазване на културното наследство; с доминиращия човешки и материален ресурс, с който разполагаме; с научните ни постижения; с общественото признание, което имаме. Този капитал следва да се опазва и развива и това би трябвало да е общата управленската цел на всеки ръководител на тази институция. Отговорността е много голяма, особено ако си дадем сметка за ролята, която Народният музей, а по-късно и Българският археологическият институт имат в развитието на Третата българска държава. След 1948 г. тази роля е подчертана с обединението на двете институции в системата на Българската академия на науките, където се утвърждава като едно от водещите научно-изследователски звена.

Днешният Национален археологически институт с музей е особена структура, която исторически е тръгнала от първия национален музей на нова България, през еманципацията на изследователската дейност, за да събере днес, мотивирани от обща кауза, Националния археологически музей със съответния по обхват институт.

Една програма за развитие на Национален археологически институт с музей за четиригодишен период следва ясно да разграничи задачи, които могат се се формулират и изпълнят в рамките на този период от други, които обективно не могат да бъдат завършени за толкова кратко време. Подходът за структуриране на една програма за управление и развитие може да е различен, но най-ясен ми се струва този, които се развива около по-важните дейностите на НАИМ-БАН, за да формулира задачи и дългосрочните цели при отчитане на факта, че различните дейности са тясно преплетени и взаимообвързани.

## 1. Научно-изследователска дейност

НАИМ е безспорната водеща институция в България в теренните археологически проучвания. Разполага с най-висок изследователски и кадрови капацитет. Като пример може да се посочи, че повече от половината проекти по сесията на Министерство на културата (МК) се осъществяват от изследователи на НАИМ, основните международни научно-изследователски проекти в областта на археологията се реализират от специалисти в нашата институция, а в сесиите към Фонд научни изследвания (ФНИ) през последното десетилетие една значителна част от подкрепените проекти са на екипи от

НАИМ. Доминирането при спасителните археологически проучвания, сред които са всички такива свързани с изграждане на стратегическа инфраструктура, е още по изявено.

През програмния период ни чакат промени на правилата за финансиране на редовни проучвания по програмата на МК. Основната насока е преминаване към дългосрочни (вероятно тригодишни) договори и обвързване на проучванията с публикации и дейности по социализация. Това ще изисква по-добро осмисляне на предлаганите проекти и обвързването на теренната работа и финансиране с подготовка на публикации.

Спасителните инфраструктурни проучвания, в които НАИМ е лидер в страната, вероятно ще продължат в програмния период с познатата или дори увеличена интензивност. Резултатите от вътрешния одит на БАН, както и някои конкретни казуси показват рисковите зони в тези проучвания: искания за прилагане на процедури по ЗОП за осъществяване на теренните проучвания (които с оглед на функциониращата нормативна уредба и спецификата на организация на теренната дейност са неизпълними), предвидимият натиск за промяна на договорите на работниците, начините на плащания. Изброявам тези проблеми, за да е ясно, че тези проучвания, които осигуряват финансов комфорт, самостоятелност, възможности за подкрепа на различни инициативи и значителни собствени приходи на НАИМ, не са безпроблемни и изпълнението на теренната работа изисква стриктно спазване на административните правила и указания. В тази връзка искам да подчертая още веднъж някои от предизвикателствата на тези проучвания: коректно изпълнение на договорите, спазване на финансовата дисциплина и административните правила. От гледна точка на научната страна на спасителните проучвания, ще повторя нещо, което е обсъждано многократно: необходимо е тези проучвания да се използват по-добре за постигане на научни резултати, които да са отвъд конкретните теренни отчети. В тази връзка публикации в поредицата „Спасителни археологически проучвания по инфраструктурни проекти" трябва да са елемент от ангажимента за спасителни проучвания, а не допълнение, което е пожелателно.

Прегледът на настоящите теренни археологически проучвания показва нуждата от идентифициране на тематични празнини и взимане на мерки за запълването им. Някои от тези празнини са много смущаващи и изискват дългосрочни усилия, включително и за възстановяване на изгубен изследователски национален капацитет: имам предвид, например, липсата на палеолитни изследвания през последните години или неравномерното териториално разпределение на проучванията. В тази връзка ще инициирам и ще разчитам секциите, двата филиала на НАИМ и музеят да идентифицират стратегически липси в темите на проучванията.

Независимо дали ни харесва или не, но наукометричният подход в БАН се наложи и обвърза финансирането на НАИМ с качествени публикации и цитирания на научната продукция. Тъй като финансовото състояние на НАИМ го позволява, в следващите 4 години ще продължи практиката за финансиране на вътрешни проекти за обработка на материали и подготовка на публикации в издания на НАИМ и в реферирани външни издания. Тази практика не изключва други дейности, свързани със стимулиране на

учените за повишаване наукометричните показатели, имащи отношение към Компонента К-2. С цел оптимизиране на научната продукция, която да води до увеличаване процента на К2, може да се развие и системата за финансиране на индивидуалните проучвания със средства на НАИМ.

Стара слабост на научната работа на НАИМ (и на българската археология) е малкият брой активни международни проекти, ако не броим договорите за двустранно сътрудничество на ниво Академия. Присъствието в международното сътрудничество не е самоцелно, а е необходимо на НАИМ за видимост на работата ни и запазване и издигане на ранга на института, включително и за получаване на достъп до издания в чужбина, до които самостоятелно бихме стигнали по-трудно. Крайно време е НАИМ да има участие, защо не и лидерство, по проект Хоризонт Европа или такъв на Европейския научноизследователски съвет. За това са необходими усилия за следене на предлаганите теми, разпознаването в тях на такива, които могат да се адаптират към нашата проблематика и интереси, както и, разбира се, поддържане на мрежа от подходящи международни контакти. Струва ми се, че най-перспективната зона за международно сътрудничество в следващите години е привличане на външна експертиза за съвременни изследвания, за които имаме натрупан археологически материал: например DNK изследвания, изследвания на суровини или многостранни проучвания на палеосредата и интегрирането на археологически данни в модерните в днешно време климатични проучвания.

От години се вижда, че колегите, които инвестират време в подготовка на проекти и търсене на партньори дори по сесиите на Фонд научни изследвания, са единици. Тъй като от този подход страда повишаването на качеството на научната работа на НАИМ, ще предложа механизъм за стимулиране на проектната активност и подготовката на проекти.

Пак в светлината на международното сътрудничество: едно успешно начинание, което трябва да продължи, е системното функциониране на лекционния семинар с изявени международни специалисти. Тази мрежа от контакти следва да се използва за привличане на някои от тези хора като рецензенти в наши издания (виж по-долу в публикационна дейност) и за създаване на контакти с цел развитие и на по-трайни международни проекти.

Смятам, че НАИМ трябва да запази ангажимента си да организира и финансира Националната археологическа конференция, която след прекратяване на отчетите „на живо“ остана единственото място за пряк контакт на гилдията.

НАИМ следва да продължи подкрепата си за регионални форуми като Perspectives on Balkan Archaeology или за тематични форуми, за изследвания в които участва като ASMOSIA. Също така следва да се обмисли и дали имаме сили (съвместно със Софийския университет) да проведем в София годишна среща на Европейската асоциация на археолозите (EAA) – през 2032 г. (най-рано възможната дата). Последното го споменавам, защото имаше покани преди 2-3 години от EAA в подобна насока, които ние засега любезно отклонихме.

В изтичащия мандат на доц. Попов НАИМ получи за управление от БАН една много перспективна сграда в центъра на Малко Търново. Тя, разбира се, се нуждае от ремонт, но ще може да се превърне в археологическа база, която да е основата за развитие на многогодишна изследователска програма „Странджа". През последните десетилетия районът остана настрана от научните ни интереси, а потенциалът за възможните изследвания е много голям. Поради това смятам, че развитието на научна програма „Странджа" ще е много резултатно, още повече че тя ще може да привлече и собствено финансиране.

Като обща констатация може да се заяви, че научната инфраструктура за археологически проучвания, особено теренни, е на съвременно ниво. През последните години постепенно, поради участието в Инфрамат и други проекти, както и поради наличие на собствени ресурси, НАИМ инвестира в развитие на научна апаратура и средства. Редовно се обновяват компютрите, закупиха се достатъчен брой геодезически GNSS приемници. През 2026 г. се достави 16-канална система за площно магнитометрично картиране, отделно лидарна система за картиране от въздуха и нова система да резистивиметрично картиране. Задачата е това съвременно оборудване да се натовари и да се интегрира в теренните проекти на НАИМ, за да постигне финансова възвращаемост за поддръжката си и научна чрез нови открития. Това оборудване има потенциал да бъде основа на международно сътрудничество с работа на наши специалисти в чужбина и по-специално в региона на Балканите. Първи крачки вече са направени с магнитометрични проучвания през есента на 2025 г. на известния праисторически обект Дикилиташ в Северна Гърция.

Вероятно тук е мястото да посоча, че в съответствие с утвърдената практика през 2027 г. ни предстои атестация, която да покрие периода от началото на 2023 г. до края на 2026 г. Надявам се натрупаният опит по оценяването и отчитането на резултатите от атестирането да се приложи успешно и обективно.

## 2. Музейна дейност

Националният археологически музей и неговата публична дейност – изложби и специализирани програми за работа с различни категории посетители – осигурява видимост на археологическите проучвания и ни легитимира пред обществото. Практиката за провеждане на годишна археологическа теренна изложба „Българска археология ...." трябва да продължи и да се адаптира към по-дългосрочните проучвания, които се очаква да се финансират по програмата на МК.

Тематичните изложби също трябва да продължат.

Тематичните изложби, свързани с големите инфраструктурни проекти, трябва да станат част от самите проекти и да представят пред публиката завършени етапи на археологически проучвания или отделни значими обекти, разкрити при тези проучвания. Целта на тези изложби е да се покаже, че археологическите проучвани във връзка с изграждането на инфраструктура не са просто изпълнение на законово задължение, а са важен принос към опазване националното културно наследство. Това

напомняне е необходимо, както заради възложителите, така и заради обществото, което което финансира изграждането на тази инфраструктура и провежданите при това археологически проучвания.

В следващия четиригодишен период вероятно ще се реализира голяма българска археологическа изложба в Китай, която има потенциала за значима представителност, подобна на изложбите в Лувър, Гети, Скопие или Виена. Подготовката на тази изложба неминуемо ще падне върху колегите от отделите Фондове, Експозиции и Лабораторията за анализи, консервация и реставрация на НАИМ-БАН (ЛАКР). Към настоящия момент се водят разговори за осъществяване на изложби в Италия, Португалия, Северна Македония и Сърбия, като отново се предвижда НАИМ-БАН да има основна организационна и координираща роля по отношение и на други музейни институции в страната, които биха участвали в тези проекти. В този смисъл е важно да продължи доброто сътрудничество с различните структури на Министерство на културата, Министерство на вътрешните и Министерство на външните работи, които традиционно ни оказват съдействие в тази дейност. Мисля, че би било добра практика всяка голяма репрезентативна международна изложба, която събира находки от повече български музеи, да се покаже и на българската публика в нашия музей.

Фондовете на музея вероятно са най-болното място на НАИМ: те се съхраняват в недостатъчни по площ помещения, в неподходящи условия, а работата с материалите е силно затруднена. През изтичащия управленски период беше направен опит да се адаптират помещения в бл. 26Б в комплекса на БАН на 4-ти километър за фондохранилища и така да се реши в някаква степен този проблем. След подготовка на проект за адаптация на сутеренният етаж на сградата се оказа, че тя не отговаря на пожарните норми, а адаптирането й може да стане само с преустройство на цялата сграда, което е неоправдано финансово. Този отрицателен опит, освен че ни върна в изходна точка за търсене на решение за пространство на фондовете (при изгубени няколко години), насочи към търсене на друго, трайно и по-устойчиво решение на проблема с фондовете, което е представено по-надолу в раздела с приоритетните проекти на управленския мандат.

## 3. Публикационна дейност

НАИМ в момента поддържа 12 издания, плюс серията Каталози. Тези издания са възникнали исторически и към момента на създаването на всяко от тях са били напълно адекватни и на място. Колкото и да не ни се иска да го кажем, мисля, че в момента нямаме сили за поддържане на толкова издания. Проблемът не е толкова финансов, макар че и това е фактор, колкото е трудно да захранваме тези издания с качествени публикации, както е трудно и да осигурим и ангажирани редакторски екипи. Разпиляването на силите е и една от причините нито едно от тях да не е индексирано и да няма достатъчна видимост. Наукометрическият подход в БАН (а и в света) всъщност тласка колегите от НАИМ да търся изява по-скоро в реферирани издания, а не в нашите собствени, което прави проблемът още по-труден за решаване. В следващия период трябва да концентрираме капацитета си и да се опитаме да постигнем критерии за

реферирано издание на поне едно от изданията на НАИМ. За тази цел трябва да се сформира работна група, която да работи целенасочено за постигането на тази цел.

4. Кадрово развитие и подготовка на специалисти

През последните години постепенно се преодоляха до голяма степен възрастовите диспропорции в НАИМ. Възстанови се системата за привличане на млади специалисти, редовно се провеждат конкурси за попълване на освобождаващите се места в секциите. Едно обикновено честотно разпределение на възрастовия състав в НАИМ обаче показва известни дисбаланси в групата на младите учени. Макар ситуацията да не е алармираща, е необходимо да се следи попълването на състава с изследователи на хора на възраст до 40 години. Разбира се това разсъждение е направено в рамките на прогноза от 20 години, в която няма как да се отчете бъдещия обем на археологически проучвания и броя на специалисти, които да ги провеждат.

В периода 2019 – 2025 г. се реализира особено сполучливата Национална програма „Млади учени и постдокторанти" форматирана в два модула: модул Млади учени и Модул Постдокторанти. Именно в резултат на правилното използване на този ресурс в НАИМ – БАН бяха назначени общо 3-ма постдокторанти и 23-ма млади учени, с което нашият институт се оказа едно от най-успешните звена в Академията в това отношение. Очаква се програмата да се възобнови през 2027 г., поради което смятам, че участието на НАИМ трябва да бъде все така активно.

С двете си докторски програми НАИМ-БАН се явява и една от институциите, в която се обучават бъдещите специалисти, немалка част от които след това намират трайна реализация при нас. По-високите стандарти, които Националната агенция за оценяване и акредитация изисква от докторските програми напоследък, налага оптимизация на обучението, увеличаване на контрола и по-високи критерии по време на текущите отчети на дейността на докторантите. Всичко това предполага нови стандарти, които да бъдат приложени и в двете ни докторски програми.

Споменатото по-горе идентифициране на тематични празнини в изследователските програми на НАИМ следва да се обвърже с търсене, подбор и стимулиране на млади хора за попълване на тези празнини

За подобряване на кадровото попълване трябва да разширим контактите си с университетите в България. Студентите, които изучават археология са наясно, че НАИМ е потенциално място за реализация. Трябва обаче да засилим контактите си не само със Софийски университет и катедра Археология, но и с други университети и факултети, които могат да осигурят студенти, които да се развият професионално в посока, която наричаме интердисциплинарни направления. Последните са всъщност основна част на съвременните археологически изследвания, които са пряко обвързани с области като биология, геофизика, геодезия, географски информационни системи и други много други, които няма да се опитвам да изреждам изчерпателно. Задачата за изграждане на такива специфично профилирани кадри е много трудна и преминава през три етапа: откриване на млади хора с потенциал за развитие в тези области, привличането им в проекти на НАИМ и обучение (практическо и аудиторно), включително и чрез краткосрочни и средносрочни специализации в чужбина, подкрепени от НАИМ. В тази

връзка един неизползван ресурс е издирването на български студенти, които учат в чужбина и привличането им в археологически проекти в България.

## 5. Звена: Лаборатория, Библиотека, Архив

През последните години лабораторията (ЛАКР) добре се интегрира в експозиционната и музейна дейност на НАИМ, съставът ѝ се разшири и броят работещи специалисти нарасна близо три пъти. Усилията за развитието на тази дейност са в посока възстановяване на капацитета за консервация и реставрация и във филиалите (Велико Търново и Шумен) чрез назначаване на реставратор във Велико Търново. Основният проблем на лабораторията без никакво съмнение остава липсата на пространство за работа. Помещението в бл. 26А на 4-ти километър осигури глътка въздух, но очевидно това не е достатъчно в дългосрочен план.

Развитието на библиотеката също се лута в сходен затворен кръг: липса на място и невъзможност за реализация на потенциала си. Апартаментът на ул. „Г. С. Раковски" № 149, в който се помещава библиотеката, е изчерпал възможностите си до степен дори да не може да се извърши ремонт в него, тъй като ако се извадят книгите за ремонт, след това ще е опасно конструкцията да се натовари отново.

Архивът, който има характер на национален археологически архив, постигна забележително развитие с дигитализацията през последните години. Предвижда се в рамките на следващите 3 години процесът по цифровизиране на всички архивни единици, свързани с археологически проучвания, да завърши. Но дори и на този етап, тъй като процесът е много напреднал, вече може реално да се работи с този ресурс на НАИМ-БАН. Остава въпросът с осигуряване на подходящо мястото за съхранение на оригиналите.

С назначаването на новия фотограф се възстанови работата по дигитализацията на фотоархива. Процесът тече много бързо, защото се премина към преснимане и съвсем скоро ще може да се пристъпи към идентифициране на изображенията, класифицирането им и изготвяне на каталог с анотации за всяко от тях. Потенциалът на този архив за представяне пред публика е много висок и това трябва да се използва.

## 6. Финанси и администрация

Финансовите приходи на НАИМ вероятно ще останат сходни като параметри и през следващия период и ще бъдат от следните основни източници: бюджетна субсидия, приходи по договори за спасителни проучвания, договори по програмата за археологически разкопки на МК и договори по програмите на ФНИ, приходи от дейността на музея, приходи от наеми.

Насоките за увеличаване на някои от тези пера са ясни: бюджетната субсидия, освен от общата индексация зависи от научните показатели на НАИМ или иначе казано

от подобряване на видимостта на научната ни продукция. Приходите от договори за спасителни проучвания и отчисленията по тези договори зависят от динамиката на инвестиционния процес и привидно са извън нашия контрол. Изпълнението на договорите обаче е изцяло в ръцете ни.

През последните години беше въведена системата за раздаване на месечни ваучери, за допълнително здравно осигуряване. Тези социални бонуси следва да се запазят при наличие на допълнителни ресурси в обем, които е сходен на настоящия.

Няма съмнение, че на финансово-счетоводния отдел изнемогва и трябва да му се осигури поне още един човек.

Обемът на счетоводните документи и отчетността на археологическите проучвания, които нараснаха неимоверно (а няма причина да мислим, че това е преходно явление), предполага въвеждане на дигитализация, навсякъде където това нормативно е възможно.

За подобряване на административната организация трябва да се възстановят редовните директорски съвети. Това е агората на НАИМ и там трябва взаимно да се информираме за развитието на различните проекти и задачи. Трябва да се подобри и разпределение на ангажиментите по текущата административна работа, като се добави човешки ресурс в най-натоварените сектори – например координацията на спасителните проучвания и изпълнението на договорите от този тип.

## 7. Материална база

Сградният фонд на НАИМ е голям и се състои се от сгради, които имат нужда от много сериозна поддръжка. Много от проблемите на този сграден фонд са загърбвани, отлагани поради липсата на средства и, за съжаление, сега се появяват едновременно.

Безспорно приоритетна следва да е грижата за сградата на Музея и на администрацията на адрес пл. „Атанас Буров“ – ул. „Съборна“ №2. През последните години се направиха няколко опита за стартиране на проектиране и подготовка за голям ремонт и реконструкция. Както е видимо и е констатирано и от направените специални изследвания, сградата на Боюк джамия има сериозни конструктивни проблеми и този ремонт/реконструкция не бива да се отлага повече, въпреки че мащабът му е меко казано плашещ. Казвам, че не може повече да се отлага, защото конструктивните проблеми продължават. Скоро сравнявах снимки на куполите отпреди 3-4 години с днешното им състояние: има нови пукнатини, някои от които са особено тревожни, защото минават през отворите и арките. Смятам за своя най-важна задача през следващите четири години да задвижа т.н. „ремонт“, който всъщност е проект за реконструкция, реставрация и укрепване на тази сграда. Процесът е много сложен от административна, конструктивна и организационна гледни точки. Като първа стъпка трябва да се решат проблемите със собствеността на земята и правото да извършим дейности върху цялата наша сграда. Опитите за задвижване на процеса по проектиране показаха, че има проблеми между границите на имотите, които се стопанисват от

Българска народна банка и от НАИМ-БАН. Проблемът е възникнал вероятно още преди средата на миналия век, но едва сега бе диагностициран. Втората крачка е изготвяне на задание за проектиране, а третата е утвърждаване на това задание, тъй като сградата е паметник с национално значение, при това разположена в сърцето на София. Следващата стъпка е възлагане на проектиране. Изборът на проектанти, не само е обвързан с провеждане на процедура по ЗОП, но е и особено деликатен, защото не става дума просто да се осигури най-евтиният проект, а такъв който да опази сградата и тя да може да бъде музей и през следващите поне 100 г. Още на етап изготвяне на задание за проектиране ще се опитам да събера мотивирам консултантски екип, с чиято помощ да се разработи този основополагащ документ, от чието качество и находчивост ще зависи цялостният резултат и обликът на музея за следващите десетилетия. Не споменавам в програмата реализацията на „ремонта", защото ми се струва, че това няма как да стане в следващите 4 години. Дано да греша и нещата да се развият по-бързо.

Успоредно с тази дейност по проектиране на реконструкция, реставрация и укрепване на централната сграда на НАИМ трябва да се подготвим и за времето на фактическото изпълнение на строителните и реставрационни дейности, които по обем и сложност са безпрецедентни за България. За това време, което ще продължи няколко години, НАИМ трябва да намери и подготви място за изтегляне и продължаване на дейността си в този период, особено в изследователската и административната част. Като част от общата рамка за планиране през последните години бяха направени няколко опита да се потърси и друг подход като първо се осигури допълнителна сграда за НАИМ в централната част на София, която да поеме трайно част от фондовете, библиотеката, администрацията и в която да се осигурят нормални работни изследователски места, включително и за времето на реализацията на реконструкцията на сградата на Националния археологически музей. Бяха водени разговори с Министерство на културата за Царските конюшни, старата сграда на Националния институт за недвижимо културно наследство (бившето НИПК) на бул. Дондуков, сградата на Нотариата на бул. Патриарх Евтимий, както и за някои други помещения. По различни причини тези варианти в момента не са актуално, но идеята за втора сграда на археологическия институт в центъра на София остава.

В заключение на този раздел ще цитирам източната мъдрост, която казва, че и „Най-дългият път започва с една единствена крачка". Въпреки многото трудности, които ни очакват, ще трябва да направим скоро тази крачка, за активните действия за разплитане на кълбото от проблеми, в центъра на което е реализация на проекта за укрепване, реконструкция и реставрация на най-старата изцяло запазена сграда в София – Боюк джамия.

Предложение за развитие на фондовете

В предишния обзор по повод фондовете на НАИМ се констатира, че са в много тежко състояние и са изчерпали наличните пространства. Предвид задаващият се ремонт/реконструкция на централната сграда на НАИМ е ясно, че фондовете ни ще трябва да се изнесат за няколко години. Част от тях ще се върнат след ремонта/реконструкцията, но за друга и сега няма място. Изходът е създаване на

постоянно фондохранилище извън сградата на адрес пл. Атанас Буров – Съборна №2, което трайно да реши проблемът с фондовите пространства и работни места.

Предложението ми е да се инициира създаване на голямо и модерно фондохранилище, което да обслужва четирите музея на БАН: Етнографския, Природонаучния, Антропологическия и Археологическия. И четирите музея се задушават поради факта, че са в сгради, които обитават от десетилетия и всичките безспорно имат нужда от нови фондови пространства. Проектът, който подготвихме за преустройство на сутерена на сградата в бл. 26 Б на 4-ти километър, показа колко е трудно да се адаптира за съвременно музейно фондохранилище помещения, които са строени за друго. Поради това смятам, че изграждането на ново фондохранилище по задание на четирите музея на Академията, е най-доброто, трайно и икономически обосновано решение. Това фондохранилище следва да се разположи в комплекса на 4-ти километър и да интегрира и консервационно-реставрационни дейности на фондовете, които ще се разположат там. Надявам се този проект да бъде разбран, припознат и подкрепен от ръководството на Академията като успоредно с това получи и подкрепа от държавата, тъй като засяга четири национални музея. Смятам, че проектът за академично музейно хранилище, което интегрира и консервационни дейности може да добие и пилотен характер за цялата страна, тъй като проблемът с музейните фондохранилищата е повсеместен. В светлината на графика, който може да се очертае за „ремонта“ на централната сграда, е добре реализацията на проект за фондохранилище да го предхожда още повече, че реализацията му ще е безценна като лаборатория за натрупване на опит по отношение на проекта Боюк джамия.

Решение за библиотеката

Няма съмнение, че библиотеката на НАИМ трябва час по-скоро за излезе от апартамента, разположен на втория етаж на жилищната кооперация на ул. „Г. С. Раковски“ № 149 и да се премести в подходящи помещения. Досега не е правено целенасочено търсене на помещения за библиотеката, но това според мен е поради подценяване на конструктивното претоварване на сградата на Раковска. Потенциалните помещения за библиотека трябва да отговарят на две условия: да осигурят читалня с капацитет до 10 места и книгохранилище, което да събере разпръснатия фонд на библиотеката. За това може да се търси решение с физическо интегриране на нашата библиотека с тази на БАН или с осигуряване на самостоятелно помещение. Изтеглянето на библиотеката от апартамента на ул. Раковска ще позволи провеждане на ремонт в него, с което ще се отворят 10-тина съвременни работни места. Апартаментът има потенциал да се превърне в споделено работно пространство с концентрация на компютърни ресурси.

Археологическите бази

НАИМ БАН управлява две бази (Плиска и Преслав), а след извършване на ремонта на сградата в Малко Търново базите ще станат три.

Тази в Плиска, особено с реализираните в района през последните години на инфраструктурни или редовни проекти се натоварва доста плътно през почти цялата година.

Тази в Преслав – не толкова, основно поради необходимостта от реконструкция и привеждането ѝ към по-съвременни битови стандарти. Една от целите на мандата е да се изготви проект за реконструкция и основен ремонт, който да запази духа на базата в Преслав като едновременно с това я превърне в желано място за работа. Сградата в Преслав е голяма и ремонтът и реконструкцията ѝ ще изискват значителни средства. Поради това смятам, че след изготвяне на проект и количествена сметка следва да се търси проектно финансиране за тази сграда.

Използването на базите, особено за спасителни инфраструктурни проекти или от екипи извън НАИМ, следва да се остойности по начин, че да се покриват разходите за текущата поддържка и да започне събиране на фонд за по-големи ремонти. За целта трябва да се изготвят съответни обосновани правила и разчети.

---

В заключение ще споделя едно наблюдение и надежда.

Подготвяйки настоящия текст имах възможността да изчета програмите на всички директори на НАИМ за един почти четвъртвековен период – от времето на проф. Юрукова до сега. Този период покрива голяма част от т.н. Преход. Това е и времето на моя професионален път на археолог, който започна в голяма немотия по отношение на възможностите и ресурсите за работа. В тези програми много добре се откроява една обща линия – осъзнатата връзка на развитието на НАИМ с промените в България. Или иначе казано: всяка такава програма е адекватна за времето си. Надявам се предлаганата програма за управление и развитие на Националния археологически институт с музей да е адекватна на днешните реалности, които, според мен, предлагат много повече възможности от предишните десетилетия. Въпреки всичките ни проблеми, от които така обичаме да се оплакваме, трябва да осъзнаем, че България е истинска европейска държава, ние сме европейски археолози и трябва да работим със самочувствие на изследователи и пазители на значително и важно културно наследство: **нашето наследство.**

София, 4.11.2026 г.

Изготвил: .....

доц. д-р Калин Любенов Димитров